

Н.Л. ГАВКАЛОВА, д.е.н., професор,
Г.М. ШУМСЬКА, к.е.н., доцент
Харківський національний економічний університеті ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна
ngavl@ukr.net

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Зазначено, що у сучасних умовах розвитку економіки нашої держави її добробут визначається рівнем соціально-економічного розвитку кожного регіону, оскільки саме це територіальне утворення є центром формування та вирішення основних проблем суспільства. Обґрунтовано та запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу. Визначено зміст методичного підходу на кожному з його етапів. Доведено, що використання методичного підходу дозволить досягти високого рівня комплексності економіки регіону на основі ефективного використання наявних трудових, природних, виробничих, науково-технічних ресурсів за рахунок кластеризації господарського комплексу регіону та обґрунтувати подальші напрями розвитку та модернізації регіональної системи продуктивних сил промисловості на сучасному етапі економічного розвитку території.

Ключові слова: регіон, промислова спеціалізація, методичний підхід

Н.Л. Гавкалова, Г.М. Шумская

Методический подход к оценке эффективности промышленной специализации регионального хозяйственного комплекса: управленческий аспект

Отмечено, что в современных условиях развития экономики благосостояние государства определяется уровнем социально-экономического развития каждого региона, поскольку именно это территориальное образование является центром формирования и решения основных проблем общества. Обоснован и предложен методический подход к оценке эффективности промышленной специализации регионального хозяйственного комплекса. Определено содержание методического подхода на каждом из его этапов. Доказано, что пользование методическим подходом позволит достичь высокого уровня комплексности экономики региона на основе эффективного использования имеющихся трудовых, природных, производственных, научно-технических ресурсов за счет кластеризации хозяйственного комплекса региона и обосновать дальнейшие направления развития и модернизации региональной системы производительных сил промышленности на современном этапе экономического развития территории.

Ключевые слова: регион, промышленная специализация, методический подход

N.L. Gavkalova, A.M. Shumskaya

The methodical approach to an estimation of the efficiency of industrial specialization of the regional economic complex: administrative aspect

It is noted that in modern conditions of the development of our state economy the welfare is determined by the level of socio-economic development of each region, as this area is the center of creation and solving the major problems of the society. The methodical approach to the assessment of the effectiveness of the industrial specialization of the regional economic complex is justified and proposed. The contents of the methodical approach to each of its stages is determined. It is proved that the use of the method will allow to achieve a high level of complexity of the region economy on the basis of the efficient use of the available labour, natural, industrial, scientific and technical resources through the clustering of economic complex of the region and to justify the further directions of development and modernization of regional systems of productive forces in the industry at the modern stage of economic development of the territory.

Keywords: region, industrial specialization, methodical approach

У сучасних умовах розвитку економіки конкурентоспроможність нашої держави визначається рівнем соціально-економічного розвитку кожного регіону, оскільки саме це територіальне утворення, з одного боку, є центром формування основних проблем суспільства, а з іншого боку, оскільки він має сукупний потенціал, є умовою, що дозволяє вирішувати зазначені проблеми. При цьому ефективно функціонування господарського комплексу регіону передбачає визначення характеру використання і компонентної структури природно-ресурсного потенціалу, що є основою для обґрунтування як промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу, так і пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону. Основною тенденцією

© Н.Л. Гавкалова, Г.М. Шумська, 2014

<http://www.elibrary.ru/issues.asp?id=37579>

<http://www.instud.net>, <http://www.nbuu.gov.ua/>

функціонування регіональних господарських комплексів в Україні є існування певної деформації галузевої структури промисловості у розрізі регіонів, яка з роками посилюється, зменшуючи віддачу галузей із високим наявним потенціалом. Сучасні процеси глобалізації, які супроводжуються посиленням регіоналізації, вказують на необхідність підвищення ефективності функціонування регіональних господарських комплексів та визначення раціональної промислової спеціалізації як умови забезпечення сталості регіонального соціально-економічного розвитку.

Відповідно до Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 рр. [5], основною метою розвитку реального сектору економіки є підвищення його ефективності й удосконалення структури на основі пріоритетного розвитку наукомістких видів економічної діяльності, зниження імпортомісткості виробництва, збалансованої спеціалізації, допоміжних і обслуговуючих виробництв, раціонального використання внутрішніх ресурсів. У зв'язку із цим питання ефективної спеціалізації кожного регіону виходять на перший план у процесі стратегічного й тактичного планування напрямів його соціально-економічного розвитку. Етапом, що передусь визначенню пріоритетів, є оцінка сформованих напрямів і рівня спеціалізації регіонів, їх ефективності та перспективності із урахуванням фактичних і потенційних територіальних конкурентних переваг. Усе вказане вимагає відповідного методичного забезпечення, оскільки від правильності цієї оцінки залежать у майбутньому місце й роль регіону в суспільному поділі праці, у міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язках, що, як наслідок, визначає рівень розвитку регіонального господарського комплексу й рівень життя населення, яке проживає на території регіону. Зазначене підтверджує актуальність та своєчасність даного дослідження.

Проблематиці оцінки ефективності промислової спеціалізації регіонального господарства присвячено праці багатьох науковців. Регіональній економіці та управлінню присвячено праці О.С. Белокрилової, Н.Н. Киселевої та В.В. Хубулової [2]. Л. Баранова визначає сутність методів дослідження структурної перебудови господарського комплексу регіону [3]. В.В. Кістанов та Н.В. Копилов розкривають сутність регіональної економіки Росії [6]. Ф.Б. Рогальский моделює взаємодію відкритих технологічних комплексів на регіональному рівні [7]. Разом із тим, більшість авторів, роз-

глядаючи питання спеціалізації регіонального господарського комплексу, обмежуються розрахунком таких показників, як коефіцієнти локалізації галузі, рівня розвитку галузі у регіоні, міжрайонній товарності, виробництва на душу населення, які переважно базуються на виявленні частки участі регіону в суспільному поділі праці. Дотримуючись об'єктивності, слід відзначити, що ці показники доповнюються показником ефективності виробництва, що виражається через обсяг виробленої продукції на 1 грн. витрат або обсяг доданої вартості на 1 грн. витрат. Крім того, деякі автори здійснюють оцінку рівня спеціалізації регіонального господарського комплексу, використовуючи індекс концентрації Херфіндала-Хіршмана, де використовуються частки галузей у загальному обсязі промислового виробництва регіону. Усі зазначені підходи достатньою мірою дозволяють охарактеризувати сформовану спеціалізацію регіону, однак недостатні для визначення перспективних напрямів розвитку його господарського комплексу. Разом з цим виникає необхідність використання комплексного методичного підходу, що дозволить обґрунтувати напрями ефективної спеціалізації у розвитку регіонального господарського комплексу.

Мета роботи, з огляду на означене, полягає в обґрунтуванні методичного підходу до оцінки ефективності промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу.

Обґрунтування спеціалізації в регіональному контексті зумовлене сучасними регіональними потребами та має відповідати стратегії розвитку регіонів. Таким чином аналіз стану наявного потенціалу регіону дозволяє сформулювати дієву стратегію регіонального розвитку та вірно розставити пріоритети. Оскільки промислова спеціалізація формується, виходячи із регіональних ресурсів та можливостей, розробка науково обґрунтованого підходу до оцінки ефективності зазначеної спеціалізації сприятиме раціональному використанню регіональних ресурсів засобом обґрунтованого розташування підприємств різних галузей, застосовувати кластерний метод для групування підприємств за рівнем їх результативності з можливістю вироблення управлінських рішень та комплексу заходів для кожного кластера.

Таким чином, спираючись на мету дослідження та базуючись на авторському припущенні щодо необхідності розробки комплексного методичного підходу [4], слід поетапно розглянути методичний підхід до оцінки ефективності промислової спеціалізації регіональ-

ного господарського комплексу.

На першому етапі визначається рівень спеціалізації галузей промисловості регіону на основі розрахунку коефіцієнтів локалізації галузі й промислового виробництва у розрахунку на 1 особу [2]. Розрахунок цих показників у динаміці дозволяє, по-перше, визначити галузі сформованої спеціалізації регіонального господарського комплексу, а по-друге, згрупувати їх з урахуванням того, які зміни відбулися за аналізований період (галузі, що характеризуються зростанням, зниженням або відсутністю істотних змін у рівні спеціалізації).

На другому етапі проводиться групування галузей промисловості регіону за рівнем спеціалізації та їх часткою в регіональному господарському комплексі. Цей етап необхідний для того, щоб визначити роль галузей спеціалізації у формуванні регіонального господарського комплексу. У результаті реалізації даного етапу можна визначити галузі спеціалізації, що мають найбільшу питому вагу у структурі промислового виробництва та забезпечують істотний внесок у регіональний розвиток. Особливу увагу на цьому етапі заслуговує процес визначення найбільшої та найменшої питомої ваги, де обов'язковим є врахування специфіки галузевої структури регіонального й національного господарського комплексу країни. Слід зазначити, що деякі автори [5] виходять з того, що рівень провідних галузей (галузей спеціалізації регіонального господарського комплексу) повинен бути більшим від 7%.

На наступному, третьому етапі проводиться групування галузей промисловості регіонального господарського комплексу за рівнем спеціалізації та їх часткою у регіональній структурі галузі. Необхідність цього етапу пояснюється тим, що реально галузь спеціалізації може мати незначну питому вагу в обсягах регіонального промислового комплексу. Цей факт пояснюється незначним поширенням даної галузі в країні, але відносно високим рівнем її концентрації в регіоні. Отже, важливо визначити місце й роль регіону у галузевому поділі праці, що повинне враховуватися під час вибору й обґрунтування перспективних галузей регіональної спеціалізації. При цьому визначення граничних значень частки регіону у структурі галузі буде залежати від конкретної ситуації, оскільки чим більше регіонів у країні, тим менший внесок може забезпечуватися кожним регіоном окремо.

На четвертому етапі проводиться групування галузей промисловості регіонального го-

сподарського комплексу за рівнем спеціалізації й рівнем їх участі у міжрегіональній і зовнішньоекономічній взаємодії. Зазначений процес здійснюється на основі розрахунку коефіцієнтів рівня розвитку галузі у регіоні, міжрайонної товарності [2] і частки експорту в обсягах виробництва галузі. Доцільність цього напряму аналізу обумовлюється тим, що перспективи розвитку галузей спеціалізації регіонального господарського комплексу пов'язані не тільки з ємністю й попитом внутрішнього ринку, які, як правило, є обмеженими, скільки з можливостями участі в міжрегіональному обміні усередині й поза межами країни. Рівень участі галузі в міжрегіональній і зовнішньоекономічній взаємодії може бути вищою або нижчою, ніж середньогалузеві показники по промисловості в цілому.

П'ятий етап характеризується проведенням групування галузей промисловості регіонального господарського комплексу за рівнем їх спеціалізації та рівнем ефективності цих галузей. Оскільки галузі спеціалізації є основою розвитку регіонального господарського комплексу, то вони повинні бути й більш ефективними. Оцінка ефективності галузі за обсягами виробленої продукції на 1 гривню витрат на сучасному етапі є не зовсім адекватною, оскільки повною мірою не відображає внесок даного регіону у виробництво певних видів продукції галузі. Оскільки кінцевим результатом діяльності будь-якого підприємства регіону й галузі є прибуток, ефективність функціонування галузі доцільно оцінювати за показником рентабельності продукції галузі, що може бути вищим або нижчим, ніж середньогалузеві показники по промисловості в цілому. Крім того, залежно від цілей наукового дослідження, можуть використовуватися й інші показники ефективності, зокрема бюджетна ефективність галузі (частка галузі в податкових надходженнях), тривалість фінансового циклу в галузі регіонального господарського комплексу [2].

На шостому етапі пропонується здійснити оцінку рівня промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу на основі розрахунку індексу концентрації Херфіндаля-Хіршмана (I_k), що визначається за допомогою формули (1):

$$I_k = \sum_{i=1}^n D_i, \quad (1)$$

де D_i – питома вага i -тої галузі в загальному обсязі промислового виробництва регіону, %;

n – кількість галузей промисловості в регіо-

ні.

Для характеристики рівня промислової спеціалізації регіонального господарського

комплексу доцільно використовувати шкалу значень, яка представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Значення показника для характеристики рівня промислової спеціалізації регіону

Значення показника	Рівень спеціалізації регіонального господарського комплексу
0-1000	низький
1001-3000	середній
3001-10000	високий

Зазначений підхід дозволяє оцінювати кількісні та якісні зміни в рівні промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу.

На сьомому етапі здійснюється групування галузей промисловості регіонального господарського комплексу за рівнем їх спеціалізації та темпами їх зростання. Темпи зростання галузей свідчать про перспективи їх розвитку й можуть бути вищими або нижчими від середніх темпів зростання по промисловості в цілому. Динаміку структурних зрушень у певній галузі в аспекті регіонів можна оцінити на основі коефіцієнта випередження (зростання). З його допомогою стає можливим проведення оцінки рівномірності зростання обсягів виробництва певних видів товарів за окремими регіонами України. На цьому етапі в процесі розрахунку темпів зростання галузей регіонального господарського комплексу доцільно використовувати формулу (1), що наведена в першому розділі даного наукового дослідження.

Слід відзначити, що поглиблення спеціалізації за галузями, темпи зростання яких є низькими, можуть свідчити про неефективні структурні зміни в регіональному господарському комплексі.

На останньому, восьмому етапі доцільно провести групування галузей промисловості регіонального господарського комплексу за рівнями їх спеціалізації та інвестиційної активності із застосуванням кластерного підходу до функціонування господарського комплексу регіону. Отже, на цьому етапі стане можливим визначити ті галузі промисловості регіонального господарського комплексу, які сприятимуть підвищенню ефективності його функціонування і на основі яких можуть бути сформовані інтеграційні об'єднання кластерного типу. Це, у свою чергу, передбачатиме оптимізацію використання природно-ресурсного потенціалу, об'єктів інфраструктури регіону й людсь-

кого капіталу території і, як наслідок, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонального господарського комплексу.

Для оцінки рівня інвестиційної активності галузей промисловості регіонального господарського комплексу пропонується використовувати коефіцієнти розподілу інвестицій щодо обсягів випуску продукції й вартості основних промислово-виробничих фондів, а також коефіцієнт відновлення основних промислово-виробничих фондів. Отже, для розрахунку зазначених показників використовуються наступні формули (2-4):

$$K_1 = \frac{IC_i}{Q_i}, \quad (2)$$

$$K_2 = \frac{IC_i}{K_i}, \quad (3)$$

$$K_3 = \frac{K_{vbi}}{K_i}, \quad (4)$$

де K_1 – коефіцієнт розподілу інвестицій щодо обсягів випуску продукції;

K_2 – коефіцієнт розподілу інвестицій щодо вартості основних промислово-виробничих фондів;

K_3 – коефіцієнт відновлення основних промислово-виробничих фондів;

IC_i – річний обсяг інвестицій в основний капітал і-ої галузі регіонального господарського комплексу;

Q_i – річний обсяг виробництва і-ої галузі регіонального господарського комплексу;

K_i – вартість основних промислово-виробничих фондів в і-ої галузі регіонального господарського комплексу на кінець року;

K_{vbi} – вартість основних промислово-виробничих фондів, уведених за рік в і-ту галузь регіонального господарського комплексу.

Зазначений підхід дозволить виділити «переінвестовані» (коефіцієнти K_1 і K_2 більші

від 1), «недоінвестовані» (коефіцієнти K_1 і K_2 менші від 1) та «самодостатні» (коефіцієнти K_1 і K_2 дорівнюють 1) галузі промисловості, що визначає їх можливості для подальшого поглиблення напрямів промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу [1].

Ґрунтуючись на результатах зазначеного аналізу, можна виділити ефективні й неефективні галузі сформованої промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу, визначити фактори, що вплинули на розвиток цього комплексу, систематизувати ризики й вигоди регіону за сформованої промислової спеціалізації, сформулювати основні конкурентні переваги, які має регіон. Усе вказане повинне бути враховане при обґрунтуванні перспективних напрямів формування кластерних структур на основі ефективної промислової спеціалізації регіону.

Отже, запропонований методичний підхід до оцінки ефективності промислової спеціалізації регіону базується на оцінці галузей спеціалізації з урахуванням їх внеску в розвиток регіонального господарського комплексу, окремих галузей національної господарської системи країни, міжрегіонального співробітництва всередині й поза межами країни, а також на ефективності функціонування галузей спеціалізації з урахуванням темпів їх розвитку й рівня інвестиційної активності. Використання вказаного методичного підходу дозволить, по-перше, досягти високого рівня комплексності економіки регіону на основі ефективного використання наявних трудових, природних, виробничих, науково-технічних ресурсів за рахунок кластеризації господарського комплексу регіону, по-друге, обґрунтувати подальші напрями розвитку та модернізації регіональної системи продуктивних сил промисловості на сучасному етапі економічного розвитку території і, як наслідок, підвищити ефективність діяльності регіональних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Таким чином, представлений авторами методичний підхід до оцінки ефективності промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу відрізняється комплексністю вирішення поставленого завдання й може бути фундаментом для прийняття дієвих управлінських рішень місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо подальшого розвитку галузей промисловості регіонального господарського комплексу. В подальших дослідженнях будуть

запропоновані результати апробації представленого методичного підходу ефективності промислової спеціалізації регіонального господарського комплексу на прикладі Харківського регіону.

Література

1. Бабына И.В. Инвестиционные процессы в промышленности Республики Беларусь: тенденции, проблемы / И.В. Бабына // Управление экономическим потенциалом региона в условиях международной интеграции: материалы Международной научно-практической конференции для аспирантов и молодых ученых. – М.; Гомель: МИЭМ – ГГУ им. Ф. Скорины, 2004. – С. 11-16.
2. Белокрылова О.С. Региональная экономика и управление: проблемы и перспективы: научное издание / О.С. Белокрылова, Н.Н. Киселева, В.В. Хубулова. – М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2011. – 268 с.
3. Баранова Л. Методи дослідження структурної перебудови господарського комплексу регіону [Електронний ресурс] / Л. Баранова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/2010_12/2_Baran.pdf.
4. Гавкалова Н.Л. Региональные особенности развития хозяйственных комплексов в Украине / Н.Л. Гавкалова, А.Н. Шумская Актуальные вопросы экономической науки в XXI веке: Материалы Международной научно-практической конференции (19 октября 2012 г.) // Актуальные вопросы экономического развития: теория и практик: сборник научных статей. Вып. 1. Ч. 1. – Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2012. – С. 24-26.
5. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / за ред. чл.-кор. НАН України, д.е.н., проф. Б.М. Данилишина. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 220 с.
6. Кистанов В.В. Региональная экономика России / В.В. Кистанов, Н.В. Копылов. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 584 с.
7. Рогальский Ф.Б. Моделирование взаимодействия открытых технологических комплексов в регионе / Ф.Б. Рогальский // Система технологий. – 2006. – №6. – С. 203-211.

Referens

1. Babyina I.V. Investitsionnyye protsessy v promyshlennosti Respubliki Belarus: tendentsii, problemy / I.V. Babyina // Upravlenie ekonomicheskim potentsialom regiona v usloviyah

mezhdunarodnoy integratsii: materialy Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii dlya aspirantov i molodyih uchennyih. – M.; Gomel: MIEM – GGU im. F. Skoriny, 2004. – С. 11-16.

2. Belokrylova O.C. Regional'naya ekonomika i upravlenie: problemy i perspektivy: nauchnoe izdanie / O.C. Belokrylova, N.N. Kiselyova, V.V. Hubulova. – M.: Alfa-M; INFFA-M, 2011. – 268 с.

3. Baranova L. Metody doslidzhennya strukturnoy perebudovy hospodars'koho kompleksu rehionu [Elektronnyy resurs] / L. Baranova. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/2010_12/2_Baran.pdf.

4. Gavkalova N.L. Regional'nye osobennosti razvitija hozjajstvennykh kompleksov v Ukraine / N.L. Gavkalova, A.N. Shumskaja Aktual'nye voprosy jekonomicheskoy nauki v XXI veke: Materialy Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferencii (19 oktjabrja 2012 g.) // Aktual'nye

voprosy jekonomicheskogo razvitija: teorija i praktika: sbornik nauchnyh statej. Vyp. 1. Ch. 1. – Gomel': GGU im. F. Skoriny, 2012. – P. 24-26.

5. Ekonomichnyy prostir i dinamika rozvytku produktyvnykh syl Ukrayiny: teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennya / za red. chl.-kor. NAN Ukrayiny, d.e.n., prof. B.M. Danylyshyna. – K.: RVPS Ukrayiny NAN Ukrayiny, 2008. – 220 p.

6. Kistanov V.V. Regional'naja jekonomika Rossii / V.V. Kistanov, N.V. Kopylov. – M.: Finansy i statistika, 2008. – 584 p.

7. Rogal'skij F.B. Modelirovanie vzaimodejstvija otkrytyh tehnologicheskikh kompleksov v regione // Sistema tehnologij / F.B. Rogal'skij. – 2006. – №6. – P. 203-211.

Статья поступила в редакцию 26.02.2014

І.В. ЗАБЛОДСЬКА, д.е.н., професор,
К.В. КАНЦУРОВА

*Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Луганська філія,
м. Луганськ, Україна
zablodin@yandex.ua*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено розвиток транскордонного співробітництва європейських країн у формі єврорегіонів, досліджено нормативно-правову базу стосовно розвитку транскордонного співробітництва. Також окреслено переваги транскордонного співробітництва в умовах глибоких інтеграційних процесів.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, єврорегіон, євроінтеграція, Європейський Союз

И.В. Заблодская, Е.В. Канцурова

Европейский опыт трансграничного сотрудничества и его использование в Украине

Исследовано развитие трансграничного сотрудничества европейских стран в форме еврорегионов, исследовано нормативно-правовую базу по развитию трансграничного сотрудничества. Также очерчены преимущества трансграничного сотрудничества в условиях глубоких интеграционных процессов.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, еврорегион, евроинтеграция, Европейский Союз

I.V. Zablodskaya, K.V. Kantsurova

The European experience of cross-border cooperation and its use in the Ukraine

The article examines the development of cross-border cooperation of the European countries in the form of euroregions, examined the legal framework for the transboundary cooperation. Also outlined the benefits of transboundary cooperation in the conditions of deep integration processes.

Keywords: cross-border cooperation, euroregion, European integration, European Union

Однією з характерних рис сучасної Європи є прискорений розвиток міжнародного співробітництва регіонів, як однієї з рушійних сил європейської інтеграції та об'єднання людей. Співпраця між регіонами в Європі зміцнює економічну, політичну, демократичну стабільність в державах – членах Європейського Союзу, в їх соціальний, екологічний та культурний розвиток. Одним із аспектів інтеграції України в європейський простір є розвиток транскордонного співробітництва. Транскор-

© І.В. Заблодська, К.В. Канцурова, 2014